

dostat' — knigu, djadja — tetja, žizn' — smert', istorija — KPSS, kurs — lekcija, ljubiti' — nenavideť, ljudi — zveri, nadejať'sja — na lučše, okazat'sja — v bede, pisat' — pis'mo, postupit' — v institut, pravo — na trud, razgovor — ser'eznyj, sdaval' — ekzamen, smysl — žizni, itd. Nekatero zveze najbrž preveč zgovorno izdajajo, da so bile poskusne osebe študenti (študentke), saj bi v drugih plasteh ljudi dobili na prvem mestu gotovo drugačne asociate. Precej povedni so ob geslu *škola* nekateri enkratni odzivi, kot so *adskij trud, gadost', katorga, košmar, muka, otvratitel'no, plohaža, užas* (str. 188).

Čeprav avtorji na prvem mestu omenjajo praktično vrednost asociativnega slovarja (koristil naj bi predvsem sestavljavcem učbenikov in slovarjev ruskega jezika za tujce), ni dvoma, da bo ob previdni uporabi utrdil tudi svojo jezikoslovno veljavo na leksikalno-semantičnem področju, verjetno pa bo njegovo ceno spoznala še stilistika in literarna veda.

Franc Jakopin
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Leksikon slovaških humanistov

Jozef Kuzmík: *Slovník autorov slovenských a zo slovenskými vzt'ahmi za humanizmu I., II. 1492—1650. Matica slovenská. Martin 1976. Strani 963.*

V zadnjih tridesetih letih se slovaški znanstveniki intenzivno ukvarjajo z raziskovanjem kulturnega življenja na Slovaškem (Gornja Ogrska) pred razsvetljenstvom.

Že med obema vojnama so nekateri posamezniki posvečali tej problematiki pozornost, čeprav je bilo raziskovalno delo osredotočeno na kulturna dogajanja v devetnajstem stoletju. V letih 1929—1934 je Matica slovaška izdala Riznerjevo bibliografijo *Bibliografía písomníctva slovenského ... do konca roku 1900 I.—VII.* To je prvo temeljno delo, ki je odkrilo značilnosti obdobja do osemnajstega stoletja. Po drugi vojni sta izšla še dva dela (Doplnky) k tej bibliografiji. Sestavila sta ju J. Ormisi in J. Mišianik; ta je do svoje smrti (1972) vodil skupino znanstvenikov, ki se ukvarjajo s starejšo slovaško književnostjo.

Povojne raziskave so prinesle nove poglede na celotno problematiko. Leta 1958

so izdali *Dejiny staršej slovenskej literatúry*, šest let kasneje je izšla *Antológia staršej slovenskej literatúry* in sintetično Mišianikovo delo *Pohl'ady do staršej slovenskej literatúry*.

Kuzmíkov *Slovník* ... lahko po obsegu in izboru uvrstimo med temeljna dela. Avtor se ni omejil le na književnike, ampak je v delo uvrstil znanstvenike, ki so delovali na Slovaškem, ne oziraje se na njihovo narodnost: tuje avtorje, ki v svojih delih omenjajo Slovaško, in domače avtorje, ki so živeli in delovali zunaj slovaškega ozemlja.

Delo obsega 1400 gesel, razvrščenih po abecednem redu. Pri vsakem geslu je ustrezna literatura. Gesla obsegajo biografske in bibliografske podatke.

Slovník ima več kazal, in sicer:

1. imensko kazalo, v katerem navaja različna imena avtorjev, s katerimi so se podpisovali;
2. kazalo krajev, kjer so se avtorji rodili, živeli in umrli;
3. kazalo avtorjev po znanstvenih panogah.

Delo zaključuje z bibliografijo temeljnih literarnozgodovinskih del, ki se nanašajo na obdobje slovaškega humanizma.

Slovaški humanizem je nastajal in se razvijal v zelo zapletenih družbeno-političnih okoliščinah. Po ogrskem polomu leta 1526 so na Slovaško prenesli državno (Bratislava) in cerkveno upravo (Trnava). Na Slovaškem so se takrat križali politični interesi ogrskih fevdalcev in habsburške dinastije, pretresale so jo protiturške vojne, vstaje, boj reformacije s protireformacijo. Slovaška je imela v tem obdobju močne kulturne vezi s Češko in reformacijsko Nemčijo, imela je razvito šolstvo in jezuitsko univerzo (Trnava), ustanovljeno leta 1635, odlične luteranske liceje v več mestih (Levoča, Prešov, Košice itd.), tiskarne, ki so tiskale knjige v latinskem, nemškem, madžarskem in češkem jeziku (češčino so sprejeli protestanti za svoj liturgični jezik, a so jo v kasnejših obdobjih močno slovakižirali). Idejni tokovi so prodirali na Slovaško z Dunaja, Prage in nemških univerz, na katerih so študirali predvsem protestanti. Ustvarjalci slovaške književnosti so bili večinoma duhovniki obeh konfesij, živčih na perifernih fazah, v mestih in vaseh.

Za slovensko-slovaške vzajemne kulturne stike v obdobju humanizma so pomembna tri mesta, in sicer: Trnava (jezuitska univerza), Gradec in Dunaj (Pazmanium, ustanovljen 1623. leta).

Velikega pomena za razmah kulturnega življenja na Slovaškem je bila ustanovitev jezuitske univerze v Trnavi, kjer je v šolskem letu 1638/39 predaval sholastično teologijo in bil kancler Kamničan, jezuit Mathias Bastiančič, ki ga navajajo tudi kot Carniolus Stainensis.

Dosti slovaških jezuitov se je šolalo v Gradcu. Med njimi je bil najpomembnejši Peter Pázmány (Petrus Pazmanius, 1570—1637), ki je v Gradcu deloval v šolskem letu 1597/98. Leta 1623 je na Dunaju ustanovil teološko-filozofski seminar Pazmanium. Pázmány je bil zagrižen rekatolizator in ni izključeno, da v Gradcu in na Dunaju ni prihajal v stik z našimi protireformatorji.

Andrej Rozman
RŠC v Velenju

Poezija Franceta Prešerna v ukrajinščini

France Prešern: Poeziji. Zi slovens'koji. (Uporjadkuvannja, vstup. stat'tja i prymit. V. Grymyča.) Perlyny svitovoji liryky. Vydavnyctvo hudožn'oji literatury »Dni-pro«, Kyjiv 1977. 199 str.

Ob prehodu 1977. leta v novo 1978. je izšel nov prevod Prešernovih izbranih del — tokrat v ukrajinskem prevodu. Izdajo je uredil in opremil z uvodnim esejem nam že znani posrednik slovenske literature in kulture v Ukrajini Vil Grimič. Sam se je z nekaj prevodi Prešernovih del (predvsem nemških izvirnih pesmi) uvrstil tudi med prevajalce tega izbora, ki so ga poleg njegova prevedli še Dmitro Palamarčuk, Roman Lubkivski in znana, v sovjetskem okviru uveljavljanja pesnika Andrij Mališko in Dmitro Pavličko.

Vsaka izdaja premišljeno izbranega in skrbno izdelanega prevoda poezije Franceta Prešerna je za nas Slovence prijeten dogodek, ob pričujoči ukrajinski izdaji pa naše zadovoljstvo preide v pravo veselje — tu ne gre več samo za solidno izdajo, ampak za izdajo, ki kaže na to, da so urednik in njegovi sodelavci poskušali originalno in živo vključiti Prešernovo umetnost v literarno in kulturno življenje sodobne Ukrajine. Na to nas neposredno

opozarjajo že urednikove besede, posredno pa tudi kompozicija izbora.

Umetnost tujega pesnika lahko vključimo v lastno nacionalno kulturo na različne načine. Vil Grimič jo poskuša vključiti tako, da nakaže aktualnost Prešernove poezije v pesnikovi domovini nekdaj in danes ter posredno opozori na nekatere analogije med zgodovinsko usodo Slovencev in Ukrajincev, ki za njih najdemo v univerzalni poeziji Franceta Prešerna izjemen umetniški izraz. Pri tem Vil Grimič ne prezre raznolikosti bogatega Prešernovega pesniškega izročila, nasprotno, pokaže dober posluš za njegove individualne posebnosti, toda ob poudarjanju erosa kot osrednje teme Prešernove poezije vendarle postavi pesnikovo »ljubezen do domovine, spopad s stvarnostjo, problem poslanstva in vloge umetnika v družbi«. Tem »trem glavnim temam«, ki da se skupaj z »ljubezensko temo« združijo »v naravnost čudovito zlitje« v najpomembnejši Prešernovi stvaritvi Sonetnem vencu, zato posveti V. Grimič posebno pozornost. Ta pozornost ponekod preide v pravi zanos, še posebej takrat, ko je govor o »visokem patriotičnem čustvu« slovenskega pesnika. V. Grimič ga odkriva v nekaterih sonetih Sonetnega venca (še posebej v osmem in devetem), v verzih »manj strašna noč je v črne zemlje krili, / kot so pod svetlim soncem sužni dnovi« iz Uvoda h Krstu pri Savici in še posebej v Zdravici. V Zdravici, tako meni V. Grimič, je pesnik »z modrostjo državnika, ki vidi v prihodnost«, s »skrajno natančnim in skorajda aforističnim izrazom« izpovedal »najširše patriotično čustvo«, čustvo internacionalne, vsečloveške povezanosti. Grimičevo razmišljanje o Prešernovi vlogi v zgodovini razvoja slovenske duhovne kulture tako tudi privede do zaključka, ki ga lahko brez pridržka sprejmemo kot aktualen in realen odmev pesnikove umetnosti v razmerah sodobnega sveta. — V. Grimič namreč ugotavlja, da je Prešeren v svojem času dobro poznal »potrebo po zbližanju Slovanov v pogojih nemško-madžarske nevarnosti«, da pa je videl rešitev samo v »naravnem zbližanju nacij«, ko bi se »vsaka izmed njih lahko naprej (svobodno) duhovno razvijala«. Grimičeva omemba Osvobodilne fronte Slovenije in ugotovitev, »da so Prešernove ideje najbližje današnji federativni ureditvi Srbov, Hrvatov, Slovencev in Makedoncev (ter drugih narodnosti) v socialistični Jugoslaviji«, nam njegovo pomenljivo misel še bolj približata.